

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Մեր մարմինը մենք բերում ենք անյիշելի դարերից :

Այսօրուան գեղադէմ տիկինը եւ բարեկազմ պարոնը սերում են հին այրարնակ եւ ծառաբընակ կենդանակերպ զոյգից : Նիւտոնի հանձարը իբր կարողական զօրութիւն արդէն նրստած էր քարի շրջանի մարդու գլխի մէջ, մէկը միւսի ընական զարգացումն է :

Մարդկային մտածումը գործում էր եւ այն ժամանակ, երբ կենդանածեւ մարդն առաջին անգամ անողորկ կայծքարն սկսեց իբր գէնք գործ ածել :

Նոյն մտածումն էր, որ կապուեց այս ու այն ձայնախմբին եւ ստեղծեց բառեր ու լեզու : Մեր այսօրուան յօդաւոր լեզուն իր տարբերքն առած է կենդանածեւ մարդու անորոշ ձայներից :

Լեզուն այլ բան չէ, քան ձայնական նշանների մի համակարգ, որ արտայայտում է մտքեր, զգացումներ ու կամք : Նա մտաւորական ճիգի արդիւնք է . եւ հեռաւոր սերունդների մտաւորական աշխատանքը խտացած է այսօրուան լեզուի մէջ, ինչպէս մեր մարմնի եւ հոգեկան կարողութեանց մէջ խտացած է անհամար սերունդների քաղաքակրթական ճիգը :

Ամէն մի նոր սերունդ փոփոխում է լեզուն՝ ձգտելով հաւատարիմ մնալ աւանդաբար ստացածին : Ոչ ոք կարող է տեսնել մազի կամ եղունդի երկարանալը, թէ եւ ամէնքը կարող են նկատել թէ մազն ու եղունդը երկարացած են : Երևոյթի ընթացքը յաճախ մեզ չի երեւում, բայց արդիւնքը դիւրին է տեսնել :

Մարդկային աչքն ու աղանջը սահման չունին : Լարի թրթիռները պէտք է որոշ քանակ ունենան, որ ձայն համարուին եւ երանդները պէտք է որոշ զօրութեան հասնին, որ գոյն նրկատուին :

Բայց այս չի նշանակում, որ նկատելի աստիճանների հասնելու համար ձայնն ու երանդը աննկատելի աստիճաններով չեն անցած : Այդպէս է եւ լեզուն . նա փոխւում է ա-

մէն օր, ամէն ժամ, ամէն տեղ, բայց աննշմար չափով, աննկատ, մինչեւ տարիներ յետոյ նրկատում ենք, որ լեզուները տարբեր են արդէն : Հին աւր-ը մենք հիմա հնչում ենք մաքուր օ . հին աւր-ը — օր : Բայց թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս աւր-ը օ դարձաւ . ոչ ոք կարող է ասել :

Գիտենք որ մեր գրիչները ժԲ դարից որդեգրեցին օտարի օ տառը . այդ քայլը նշան է, որ այն ժամանակ աւր-ն արդէն օ էր : Իսկ դրանից առաջ : Ոչ ոք գիտէ : Յայտնի է մեզ Ե . դարի աւր-ը եւ ժԲ . դարի օ . ն . միջոցն անյայտ է :

Միեւնոյն լեզուով գրի առնուած գրականութիւնը նոյն այդ լեզուի դարաւոր հոլովոյթի յաջորդական փոփոխներն է տալիս : Նոյն հայոց լեզուով է գրած ե՛ւ Եղնիկի Եղծը, ե՛ւ Նարեկացու Ողբերգութեան մատեանը եւ Ծնորհալու Յիսուս որդիի եւ Առաքել Դաւրթեցու Պատմութիւնը . բայց ի՞նչ տարբերութիւն լեզուի եւ մտածութեան :

Երբ Կորինի գրքում կարդում ենք . 1) «Յայնձ ժամանակի երանելի եւ ցանկալի աշխտհն հայոց անպարման սքանչելի լինէր, յորում յանկարծ ուրեմն օրէնստուոյց (տպ . օրէնստուոյց) Մովսէս՝ մարդարէական դասուն եւ յառաջադէմն Պաւղոս՝ բովանդակ առաքելական գնդովն, հանդերձ աշխարհակեցոյց աւետարանաւն Քրիստոսի, միանգամայն եկեալ հասեալ ի ձեռն երկուց հաւատացելոցն՝ հայաբարբառք հայերէնախօսք գտան» — մենք տեսնում ենք մեր հին լեզուն՝ իր զարգացման որոշ աստիճանի վրայ :

Սա մեր լեզուական մտածութեան հին կերպն է, որ գրի շնորհիւ դարձած է կայուն : Այստեղ մեռած ու քարացած, բայց եւ անկորուստ մնում են հոլովման, խոնարհման եւ

1) Պատմութիւն վարուց եւ մահուան Սրբոյն Մեսրոպայ վարդապետի մերոյ թարգմանչի, 1894, էջ 22 :